

МЕДИЦИНСКИ УНИВЕРСИТЕТ – ВАРНА

ФАКУЛТЕТ ПО ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ

Одобрен от Програмен съвет на специалностите по
фармацевтичен мениджмънт, Протокол № 5/18.11.2022 г.

КОНСПЕКТ ЗА ДЪРЖАВЕН ИЗПИТ за придобиване на образователно-квалификационна степен “Магистър” по специалност „ФАРМАЦЕВТИЧЕН МЕНИДЖМЪНТ И ГРИЖИ“ учебна година 2022-2023

Раздел I. Теоретични основи и приложни аспекти на икономиката на фармацевтичния сектор

1. Основни понятия и модели на икономиката и фармацевтичната икономика: оскъдност, избор, теорията за полезността, принципът на пределните (маргинални) величини. Икономическата теория на цените - търсене и предлагане, пазарно равновесие; еластичност.
2. Конкуренцията и фармацевтичните пазари; пазарна концентрация; бариери във фармацевтичната промишленост – патенти, лоялност към бранда.
3. Методи на фармакоикономически анализ - анализи разход-минимизация и разход-ефективност.
4. Методи на фармакоикономически анализ - анализи разход-полезност и разход-полза.
5. Частни и публични роли и провали на фармацевтичните пазари. Пазарни провали - несигурност, асиметрична информация, екстерналии, публични блага, бариери за влизане, икономии от мащаба и тенденция към монопол. Проблеми на държавната фармацевтична политика.
6. Фармакоикономика и фармацевтичната индустрия - как фармацевтичните производители определят цените на новите продукти.

Раздел II. Правно регулиране на фармацевтичния сектор. Лекарствена политика.

7. Договор – понятие и сключване. Изпълнение и неизпълнение на договорите. Разваляне на договора. Търговски сделки - особености.
8. Търговскоправни изисквания във фармацевтичния сектор. Търговец и търговско предприятие. Видове търговци. Търговски дружества - общи положения.
9. Защита на индустриалната собственост във фармацията. Патенти. Право на патент. Критерии за патентоспособност. Производство по издаване на патент. Допълнителна патентна защита във фармацията.
10. Лекарствена политика на Европейския съюз. Основни участници и техните интереси. Сравнение на националната лекарствена политика спрямо тази на ЕС.

11. Оценка на здравните технологии, ценообразуване и възстановяване на разходите за лекарства в България. Достъп на лекарствата до пазара.

Раздел III. Теория на управлението, управление на човешките ресурси и управление на качеството

12. Среда на фармацевтичните организации – същност, видове фактори и модели за анализ.
13. Цели на организацията: същност и видове, „дърво на целите“. Мисия и цели на фармацевтичните организации.
14. Стратегии на организацията - същност и видове. Основни стратегически алтернативи.
15. Структура на управление. Признаци за разделение на властта и труда в управлението и механизми за интеграция. Видове структури на управление във фармацевтичните организации.
16. Мотивация - същност, подходи за разглеждане на мотивацията. Основни съдържателни и процесни теории за мотивацията.
17. Лидерство - същност и основни понятия. Влиянието и властта като средства на лидера. Основни теории за лидерството.
18. Набиране и подбор на човешките ресурси. Планиране, източници, използване на агенции за набор и подбор, инструменти за подбор.
19. Оценяване (атестация) на човешките ресурси. Същност, цели, логика, инструменти. Използване на атестацията.
20. Същност на качеството и неговото управление. Елементи на качеството на фармацевтичния сектор.
21. Подходи за управление на качеството - осигуряване на качеството, непрекъснато подобряване на качеството и управление на тоталното качество – същност и характерни особености.
22. Системи за осигуряване на качеството във фармацевтичния сектор - същност и предназначение, „добри практики“ при разработването, производството и разпространението на лекарствени продукти.

Раздел IV. Стратегическо управление, управление на проекти и бизнес планиране

23. Стратегическо планиране и стратегическо управление. Видове стратегически анализи.
24. Избор и внедряване на стратегия. Приложение на корпоративната социална отговорност (КСО) при избор и внедряване на стратегията.
25. Иновации и иновационни стратегии. Връзка между науката и бизнеса. Транслационни решения.
26. Организационни аспекти на клиничните проучвания на лекарствени продукти.
27. Бизнес планирането в процеса на управление – предназначение и продукти. Видове бизнес планове.
28. Структура и съдържание на бизнес плана. Стратегически и функционални раздели.
29. Успешният проект – съдържание, последователност, логика, оформление.

30. Кандидатстване за финансиране на проект – основни стъпки, източници на информация и изисквания.

Раздел V. Маркетинг на фармацевтичния сектор. Дистрибуционна политика на лекарствени продукти.

31. Основни бизнес модели във фармацевтичния сектор - характеристики. Конкурентни сили и специфични особености на конкуренцията във фармацевтичния сектор.
32. Показатели за измерване на пазара – пазарен размер, пазарен потенциал, пазарен дял. Основни участници на фармацевтичния пазар. Потребителски избор и потребителско поведение.
33. Сегментиране на пазара и избор на целеви сегменти. Позициониране на пазара.
34. Роля на маркетинга в етапите на разработка на нови лекарства. Маркетингови решения след пускане на продукта на пазара.
35. Анализ на маркетинговите разходи и маркетинговата ефективност.
36. Дистрибуцията като елемент от маркетинговия микс. Канали за реализация. Посредници.
37. Дистрибуционни анализи.
38. Маркетингови решения по каналите за реализация. Дистрибуционна политика.
39. Логистични решения.

Раздел VI. Счетоводство, финансов мениджмънт, статистически анализи във фармацевтичния сектор

40. Предмет и метод на счетоводството. Класификация на активите, капитала и пасивите.
41. Счетоводен баланс - същност, строеж и форми. Видове баланси. Съдържание и структура на счетоводния баланс. Модели балансови изменения.
42. Текуща и периодична оценка на материалните запаси - същност, видове, нормативни изисквания. Влияние на оценката на материалните запаси върху финансовите резултати.
43. Амортизационна политика на предприятието - същност, влияние върху финансовите резултати и значение за финансовото управление. Методи за амортизация и амортизационен план - същност, видове, нормативни изисквания.
44. Финансов анализ във фирмата. Анализ на съотношенията. Анализ на финансовото състояние - същност, показатели и източници и методи за оценка.
45. Времева стойност на парите. Методи за икономическа оценка на инвестиционни проекти.
46. Управление на оборотния капитал и на инвестициите в краткотрайни активи.
47. Предмет на статистиката. Видове данни и скали за измерване, нормално разпределение на данни. Таблично и графично представяне на данни. Дескриптивна статистика – показатели за централна тенденция и показатели за дисперсия.

48. Дедуктивна статистика – същност. Видове хипотези. Проверка на хипотези. Ниво на значимост и интервал на доверие. Статистически тестове - параметрични и непараметрични.

Раздел VII. Фармацевтични грижи, фармако-медицински аспекти на храненето

49. Същност и развитие на концепцията за фармацевтични грижи. Влияние върху здравната система.
50. Етапи и стъпки при провеждането на фармацевтичните грижи. Индикатори за оценка на ефективността. Анализ на терапевтичните резултати.
51. Мястото на фармацевтичните грижи в съвременната фармацевтична практика. Съгласие и сътрудничество на пациентите, мерки за подобряване на комплайънса и придържането към терапията.
52. Особенности в храненето на съвременния човек. Актуални хранителни дефицити и здравни рискове, произтичащи от тях.
53. Функционални храни и хранителни добавки.
54. Взаимодействие между лекарства и храна.
55. Специфика на пазара на функционални храни и хранителни добавки. Фактори, оказващи влияние върху пазара. Регулации и законодателни изисквания при хранителни добавки.
56. Същностни характеристики на интегрираните грижи. Здравни и социално-икономически ползи от прилагането на интегрирани грижи.
57. Тенденции в развитието на интегрирани грижи. Управляеми грижи, програми за управление на хроничните заболявания.
58. Мултидисциплинарно сътрудничество. Нива и форми на взаимодействие. Подготовка и балансирано разпределение на човешките ресурси в областта на интегрираните грижи.

ЛИТЕРАТУРА

- Вачков, Ст., Т. Владимирова, Ем. Спасова и кол. Финанси. Мартилен, София, 2013.
- Вачков, Ст., Т. Владиморова, Ем. Спасова и кол. Въведение във финансите. Р.И.С., София, 2011.
- Веков, Т., И. Гетов. Маркетинг на лекарствени продукти. СТЕНО, Варна, 2014.
- Веков, Т., П. Салчев, С. Джамбазов. Добри практики за оценка на здравните технологии. МУ-Плевен, 2016.
- Веков, Т., Г. Христов, С. Джамбазов. Оценка на здравни технологии – бъдещето на здравната икономика. МУ-Плевен, 2014.
- Веков, Т. Управление на икономиката на здравеопазването и здравните реформи. Български кардиологичен институт, София, 2012.
- Генов, Г. и кол. Теория на счетоводството. СТЕНО, Варна, 2009.

- Георгиева, Е., Е. Тонкова, Е. Станимиров. Маркетингови анализи. Наука и икономика, ИУ-Варна, 2008.
- Георгиева, М. Възможности на проектния мениджмънт в здравеопазването. СТЕНО, Варна, 2015.
- Димитрова, З., Г. Нешев. Фармакоикономика. Арсо, София, 2008.
- Димитрова, З., В. Петкова, Ст. Георгиев. Фармацевтични грижи. ТЕА Дизайн, София, 2016.
- Димитрова, В., Д. Желязкова, М. Стоянов, Д. Гроздева, Управление на продажбите. Наука и икономика, ИУ-Варна, 2011.
- Димова, Н. Дистрибуционна политика. НБУ, София, 2011.
- Донали, Дж. Х., Дж. Л. Гибсън, Дж. М. Иванчевич. Основи на мениджмънта. Отворено общество, София, 1997.
- Дракър, П. Мениджмънт. Задачи, отговорности, практики. София, 2003.
- Душанов, И. Обща теория на счетоводството. Ромина, София, 2008.
- Еникова, Р. (ред.) Хигиена на храненето. МУ-Плевен, 2016.
- Златарева, А. Основи и тенденции на лекарствената политика в Европейския съюз. МУ-Варна, 2020.
- Златарева, А. Реимбурсна лекарствена политика. Анализ на национални модели. СТЕНО, Варна, 2014.
- Иванова, Л. (ред) Хигиена и хранене. София, 2015.
- Калайджиев, А. Търговско право. София, 2015.
- Калайджиев, А. Облигационно право. София, 2016.
- Калоянов, Т., Петров, В. Статистика. УНСС, София, 2019.
- Каменов, Д. Бизнес планиране. ИИОМ "ОКОМ", София, 2001.
- Каплан, Р., Д. Нортън. Балансирана система от показатели за ефективност. Класика и стил, София, 2005.
- Катранджиев, Хр. Дистрибуционна политика. Стопанство, София, 2008.
- Коев, Й. и кол. Управление на човешките ресурси. Наука и икономика, ИУ-Варна, 2017.
- Коева-Димитрова, Л. Анализ на финансовото състояние на ДКЦ - методични и приложни аспекти. СТЕНО, МУ-Варна, 2016.
- Костадинова, Т., М. Георгиева, А. Докова. Управление на проекти. МУ-Варна, 2015.
- Котлър, Ф. Управление на маркетинга. Класика и стил, София, 2002.
- Кръстева, Н. Фармацевтичен маркетинг. Авангард Прима, София, 2014.
- Македонска, Д., И. Димитров, Р. Петров. Логистика. ТУ-Варна, 2001.

- Младенова, Г. Маркетингови анализи. Тракия-М, София, 2000.
- Мутафова, Ем. Статистически методи в управлението на лечебните заведения. СТЕНО, Варна, 1999.
- Павлова, М. Патентно право на Република България. София, 2000.
- Петкова, В. и кол. Фармацевтични грижи, учебник за студенти по фармация. Симел прес, София, 2018.
- Петрова, Г. Интегрирани грижи – съвременни подходи за здравни, фармацевтични и социални грижи в областта на хроничните заболявания. СТЕНО, Варна, 2015.
- Петрова, Г. и кол. Социална фармация и фармацевтично законодателство. Инфофарма, София, 2017.
- Петрова, Г. и кол. Фармакоикономика. 4-то изд., Инфофарма, София, 2020.
- Правила за Добра фармацевтична практика, 27.12.2019 г. Обн. ДВ, бр. 3, 10.01.2019 г.
- Раскати, К., З. Димитрова, Е. Христов, И. Първова-Христова. Основи на фармакоикономиката. Св. Климент Охридски, София, 2016.
- Славова, И. Бизнес стратегии, планове, бюджети. СИЕЛА, София, 2011.
- Станчева, А. и кол. Теория на управлението. Наука и икономика, ИУ – Варна, 2010.
- Стефанов, Н., Х. Радев, И. Буров, В. Станчева, Р. Воденичаров. Управление на качеството. Труд, София, 2004.
- Стоименова, А., Г. Петрова. Управление на качеството във фармацията/ Разпространение на лекарства. Diagnosis Press, София, 2012.
- Тодоров, Ф. Проектиране на логистични системи. Изд. комплекс УНСС, София, 2017.
- Тодоров, Г. Финансово-счетоводен анализ. СТЕНО, Варна, 2008.
- Тодорова, А. Фармацевтични грижи. Съвременни фармацевтични подходи при неконтролирани пациенти с алергичен ринит. МУ-Варна, 2016.
- Тонкова, Е. Управление на дистрибуцията. Наука и икономика, ИУ-Варна, 2015.
- Цветкова, А. ОТС лекарствени продукти Пазар, аспекти на употреба, профил на потребителя. МУ-Варна, 2021.
- Цветкова, А. Оценка на здравни технологии – от политики до пациента. Приложение на здравните технологии при скрининг, терапия и профилактика на захарен диабет тип 2. МУ-Варна, 2020.
- Чобанянева, Ив., А. Димова. Управление на качеството в здравеопазването. СТЕНО, Варна, 2004.
- Шопов, Д. и кол. Как да управляваме човешките ресурси в предприятието. Труд и право, София, 2013.

Шопов, Д. и кол. Наръчник по управление на човешките ресурси. Труд и право, София, 2002.

Шопов, Д. и кол. Управление на човешките ресурси /първа и втора част/. Тракия-М, София, 2003.

Brekke, K.R., A.L. Grasdal, T.H. Holmås. Regulation and pricing of pharmaceuticals: reference pricing or price cap regulation. *European Economic Review*, 2009, 53(2):170-185.

Dessler, G. *Human resource management*. 15th ed. Boston: Pearson. 2016.

Dogramatzis, D. *Pharmaceutical marketing: a practical guide*. Taylor & Francis, 2001.

Drummond, M, Sculpher M, Claxton K, Stoddart G, Torrance G. *Methods for economic evaluation of health care programmes*. 4th ed. Oxford University Press, 2015.

Duncan, W.J., Ginter, P.M., Swayne, L.E. *Strategic management of health care organization*. 8th ed. Wiley, 2018.

Kernik, D. *Getting health economics into practice*. Radcliffe Medical Press, 2002.

Kolassa E. M., Perkins J. G., Siecker B. R. *Pharmaceutical marketing. Principles, environment, and practice*. CRC Press, 2002.

López-Casasnovas, G., Puig-Junoy J. Review of the literature on reference pricing, Working Paper 9, Research Center of Health and Economics, 1999, *Health Policy*, 2000 Nov 17; 54(2):87-123.

Mc Pake, B, Normand C, Smith S. *Health economics: An international perspective*. 3rd ed. Routledge, 2013.

Mnushko, ZM, Pestun IV, Timanyuk IV, Sofronova IV, Aliekperova NV. *Management and marketing in pharmacy. Part II: Marketing in pharmacy*. Kharkiv: Publishing center “Dialog”, 2016.

Rascati, K. *Essentials of pharmacoeconomics*. Lippincott Williams &Wilkins, 2009.

Rollins B. L., Perri M. *Pharmaceutical marketing*. Jones & Bartlett Publishers, 2014.

Rose M. E. *Business plan for pharmaceutical sales*. 2020.

Rose M. E. *Business plan for pharmaceutical distribution company*. 2020.

Rose M. E. *How to develop a business plan for pharmacy services*. 2020.

Scaletti, A. *Evaluating investments in health care systems. Health technology assessment*. Springer, 2014.

Vogenberg, R.F. *Introduction to applied pharmacoeconomics*. McGraw-Hill, 2001.

World Health Organisation. *Integrated care models: an overview*. 2016.

Zelman, W.N., McCue M.J., Millikan A.R., Glick N.D. *Financial management of health care organisations: an introduction to fundamental tools, concepts, and applications*. Oxford: Blackwell Publishers, 2003.